

ВІДГУК

офіційного опонента доктора історичних наук, професора Дефорж Ганни Володимирівни на дисертаційну роботу Мельник Вікторії Вікторівни «Теоретико-методологічні та науково-організаційні засади розвитку птахівництва в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття», представлену на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки

Актуальність теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами. Сьогодні, на сучасному етапі розвитку української державності є актуальними дослідження історії науки й техніки, що сприятиме вивченню та творчому використанню кращих надбань. Важливою складовою української культури є аграрна наука та сільськогосподарська дослідна справа, вивченню яких слід надавати особливої уваги, оскільки вони забезпечують продовольчу незалежність країни та здоров'я нації.

Однією із найбільш динамічних та рентабельних галузей у агропромисловому комплексі України є птахівництво, що характеризується швидкими темпами відтворення поголів'я, найменшими витратами матеріальних засобів і затратами людської праці на одиницю виробленої продукції. М'ясо птиці є однією з базових складових продуктів харчування, який формується з використанням нормативів фізіологічної потреби організму людини в продуктах харчування, виходячи з їх хімічного складу та енергетичної цінності, з урахуванням рекомендацій ВООЗ.

Вивчення наукового доробку провідних галузевих установ та закладів вищої освіти, а також окремих учених, яким належить значний внесок у розвитку вітчизняного птахівництва, відпрацюванні основ системного теоретико-методологічного забезпечення галузі, дозволить виробити сучасні критерії подальшого сталого розвитку птахівничого комплексу, особливо за необхідності забезпечення високої конкурентної спроможності продукції птахівництва на світовому ринку, економічного зростання завдяки активізації науково-технічного потенціалу традиційно важливих складових, що формують бюджет України.

Дисертаційне дослідження виконувалося відповідно до загального напрямку наукових досліджень Інституту історії аграрної науки, освіти і техніки Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН і є складовою наукових тем «Концептуальні та методологічні основи науково-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку аграрної науки в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0116U002099), «Методологічні та організаційні засади управління системою інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної науки: історико-концептуальний аспект» (номер державної реєстрації 0116U0002103).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та їх достовірність. Дисертаційне дослідження В.В. Мельник є самостійним науковим дослідженням, у якому комплексно вивчено теоретичний і практичний внесок українських учених в розробленні основ розведення та селекції, годівлі й

утримання, відтворення та ветеринарного забезпечення сільськогосподарської птиці.

Для успішного розв'язання дослідницьких завдань у роботі використано комплекс методів історичного дослідження, що відповідають принципам історизму, об'єктивності та неупередженості пізнання, цілісності та всебічності, системності та комплексності. Наукові положення, висновки та узагальнення, викладені в дисертації, мають важливе науково-теоретичне і практичне значення для повноцінного відтворення особливостей і тенденцій розвитку галузі птахівництва через висвітлення персоніфікованого внеску видатних учених.

Обґрунтованість та достовірність сформульованих у дисертаційній роботі основних положень не викликає сумнівів і заперечень. Вони переконливо підтверджуються численними фактами, статистичними даними, їх зіставленням і ретельним аналізом, низкою посилань на архівні документи, довідково-інформативні матеріали, періодичні видання тощо.

Дисертантка розробила оптимальну структуру дослідження, підбрала відповідну систему методів і принципів наукового пошуку, що дозволило отримати виважені, науково обґрунтовані результати, які мають важливе теоретико-методологічне і практичне значення у відтворенні основних аспектів розвитку галузі птахівництва, внеску українських учених у розроблення її науково-організаційних основ в другій половині ХХ – на початку ХХІ століть.

Наукова новизна одержаних результатів та повнота їх викладу в опублікованих працях. У дисертаційному дослідженні вперше висвітлено історію становлення і розвитку птахівництва в Україні у контексті соціально-економічних і політичних умов. Проведено періодизацію, що враховує науково-організаційні та теоретико-методологічні чинники розвитку галузі. Висвітлено здобутки українських учених за напрямками: селекційно-племінна робота, годівля й утримання птиці, штучне інкубування яєць. Узагальнено особливості організації яєчного і бройлерного виробництва, качківництва, індиківництва, гусівництва, перепелівництва, цесарківництва, фазанівництва та страусівництва як складових птахівничого комплексу України. Відтворено основні етапи діяльності Державної дослідної станції птахівництва як науково-методичного та координаційного центру, що забезпечував розвиток галузі на різних досліджуваних етапах. Проаналізовано внесок учених закладів вищої аграрної освіти, наукових шкіл і науково-освітніх центрів в інтенсифікацію виробництва яєць і м'яса птиці різних видів. Має елемент новизни статистичний аналіз щодо виробництва яєць і м'яса птиці в УРСР/Україні у порівнянні з СРСР та РРФСР, іншими країнами світу. Поглиблено та суттєво доповнено знання щодо становлення племінної бази птахівництва, організації та діяльності племінних і промислових птахівничих господарств, їхнього внеску у виробництво яєць і м'яса птиці, розвитку ринку даної продукції.

Оцінка змісту дисертаційної роботи, її завершеність. Подана до захисту дисертація підпорядкована меті та основним дослідницьким завданням. Рукопис

складається зі вступу, 6 розділів, що в свою чергу поділяються на підрозділи, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі розкрито актуальність дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими темами, обґрунтовано мету та сформульовано завдання, визначено об'єкт і предмет, хронологічні межі, розкрито методологічну основу дослідження, показано наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення, їх апробацію, наявність публікацій за темою дослідження та структуру роботи.

У *першому розділі* проаналізовано історіографічні напрацювання з обраної проблеми, систематизовано джерельну базу та обґрунтовано методологію дослідницького пошуку. Історіографію становлення й розвитку вітчизняного птахівництва започатковано наприкінці ХІХ ст. За хронологічним принципом виділено дві групи історіографічних праць. До першої з них включено наукові праці, що були опубліковані за радянської доби, до другої – проведені за часів державотворення України. Окрім цього виділено кілька історіографічних груп за предметно-тематичним принципом. Це, передусім, наукові праці, що відтворюють: 1) становлення й розвиток сільськогосподарської дослідної справи та вищої професійної освіти; 2) історію вітчизняної птахівничої галузі та її окремих підгалузей; 3) еволюцію окремих наукових напрямів, течій і концепцій розведення, годівлі й утримання сільськогосподарської птиці; 4) внесок закладів вищої освіти і дослідних установ, наукових і громадських організацій, неформальних творчих об'єднань у розвиток теоретичних і методологічних основ птахівництва; 5) становлення й розвиток наукового забезпечення галузі у вимірі діяльності відомих учених.

В.В. Мельник доведено, що в більшості узагальнюючих праць відображено лише окремі етапи або аспекти еволюції вітчизняної галузевої наукової думки. Запропоновані попередніми дослідниками періодизації розвитку наукових основ птахівництва не враховують вплив соціально-економічних, суспільно-політичних, загальнонаукових чинників. Досить суперечливими є відомості щодо динаміки розвитку галузі, розвитку її наукового забезпечення. До цього часу належним чином не осмислено наукові здобутки багатьох українських учених, не окреслено шляхи їх використання на сучасному етапі розвитку птахівництва, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Джерельну базу дослідження систематизовано за видовим принципом на: 1) архівні та рукописні документи, приватне листування; 2) опубліковані офіційні документи органів державної влади, наукових установ і освітніх закладів, громадських організацій; 3) біо- та бібліографічні покажчики наукових праць; 4) довідкову, методичну та енциклопедичну літературу; 5) засоби масової інформації (газети, журнали, збірники наукових праць, серійні видання); 6) наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі птахівництва тощо.

Дисертанткою висвітлено методологічні основи наукового пошуку. Теоретико-методологічні засади дисертаційної роботи ґрунтуються на принципах історичного дослідження: історизмі, об'єктивності, системності, наступності, комплексності, науковості, багатофакторності, що забезпечують цілісне, всебічне охоплення найістотніших аспектів зазначеної проблеми. Для вирішення дослідницьких задач щодо теоретико-методологічних та науково-організаційних

засад розвитку птахівництва в Україні у другій половині ХХ та на початку ХХІ ст. використовували методи загальнонаукові: контент-аналіз, класифікація, типологізація, синтезу, аналіз; структурно-системний (міждисциплінарний). Особливу увагу приділено власне історичним методам наукового пізнання: періодизації, ретроспективному, проблемно-хронологічному, порівняльно-історичному. У процесі виконання дисертаційного дослідження застосовано методи історіографічного, джерелознавчого та термінологічного аналізу.

У *другому розділі* показано, що зародженню галузевої наукової думки в другій половині ХVІІІ – першій половині ХІХ ст. передувало формування сектору громадського птахівництва, становлення народної селекції, обмін племінним матеріалом, забезпечений розширенням торгових зв'язків, організація перших галузевих освітніх інституцій, а також сільськогосподарських товариств тощо. Першим закладом вищої освіти на українських землях, де вивчали окремі питання птахівництва, стала Києво-Могилянська академія. При Імператорському університеті Святого Володимира у Києві функціонувала кафедра сільського господарства і лісівництва, де розглядали основи розведення сільськогосподарської птиці. Наведено дані щодо перших галузевих посібників та періодичних видань. У цей період птахівництво вперше потрапило до кола діяльності міжнародних організацій, що позначилося створенням у 1912 р. Всесвітньої наукової асоціації з птахівництва. Дисертанткою доведено роль у становленні галузі перших вузькогалузевих товариств з птахівництва, зокрема Імператорського російського товариства птахівництва, Російського товариства сільськогосподарського птахівництва у Москві, які мали філіали на українських землях, Південно-Російського товариства акліматизації з відділом птахівництва у Харкові, Катеринославського товариства птахівництва, відділення Російського товариства сільськогосподарської птиці у Полтаві.

Як період становлення наукових основ птахівництва В.В. Мельник цілком логічно розглядає другу половину ХІХ – першу половину ХХ ст. Саме в цей час відбувається формування соціального запиту на виробництво продукції птахівництва у результаті зростання кількості міського населення, одержавлення галузі та формування її племінної бази. Організуються галузеві та спеціалізовані освітні й дослідні інституції, що системно розробляють питання розведення й селекції, утримання та годівлі, відтворення та ветеринарного забезпечення сільськогосподарської птиці. Дисертанткою на основі вивчення архівних джерел встановлено, що перші стаціонарні досліді з місцевою птицею проведено професором О.П. Бондаренком на базі Полтавської зоотехнічної дослідної станції. До становлення наукових основ птахівництва доклали зусиль П. Ю. Божко, О. С. Мельник, А. У. Биховець, В. П. Дзюба, Е. Е. Пеніонжкевич та ін. Доведено також вагомий внесок у становленні птахівництва в Україні на початку ХІХ ст. академіка М. Ф. Іванова, який вперше ввів дисципліну «Птахівництво». Відшукано нові архівні дані, що свідчать про створення та діяльність у Кам'янець-Подільську Інституту птахівництва (1929–1934), а також уточнено дату створення Всеукраїнського науково-дослідного інституту птахівництва, а саме 1929 р.

Дисертанткою справедливо обгрунтовано тезу, що становлення та розвиток промислового птахівництва в УРСР були забезпечені сприятливими соціально-економічними та організаційними чинниками. Розвиток галузі відбувався одночасно з піднесенням промисловості та зростанням валового суспільного продукту, національного доходу, заробітної плати працівників, службовців і колгоспників тощо. За часи незалежності у розвитку птахівництва в Україні був період занепаду, однак галузь відновилась і стала провідною у тваринництві.

У *третьому розділі* досліджено теоретико-методологічні чинники становлення наукового супроводу галузі птахівництва. Українськими вченими розроблено методи виведення ліній курей м'ясного напрямку продуктивності. Констатовано, що основний метод роботи з м'ясними курми полягав у гніздовій селекції з оцінкою плідників за якістю потомства. Проводили роботу спочатку з породами російська біла, род-айланд, нью-гемпшир та ін., а потім з лініями порід корніш і плімутрок. Селекцію вели на м'ясну скороспілість, а методи оцінки добору й відбору залежали від спеціалізації батьківських або материнських форм. Вивчено генетичні основи та розроблено методичні прийоми створення аутосексних ліній і кросів птиці.

В.В. Мельник досить детально узагальнила нові теоретичні та методологічні підходи до визначення генетичного потенціалу кількісних ознак за допомогою інформаційно-ентропійного аналізу генетичних маркерів. Показано, що українськими дослідниками вивчено генетичні структури популяцій сільськогосподарської птиці за кількісними ознаками з використанням комплексного та системного аналізів, розроблено принципи створення синтетичних і гетерогенних популяцій як джерел генетичного біорізноманіття для подальшого добору, теоретично обгрунтовано можливість створення багатократного гетерозису за продуктивністю яєчних курей. Саме вітчизняним ученим належить пріоритет у винайденні способів прогнозування сумісності ліній птиці, вивчення спадкової структури різних порід і популяцій курей за допомогою біохімічних, імуногенетичних і ДНК-маркерів.

У напрямі розвитку теорії та методології годівлі сільськогосподарської птиці представляються важливими студії з нормованої годівлі для птиці різних видів, включаючи протеїнове, амінокислотне, вітамінне і мінеральне живлення; розроблення білково-вітамінних добавок, вивчення фізіологічних і біохімічних процесів травлення; розроблення методів визначення вітамінів тощо. У теоретико-методологічному забезпеченні утримання птиці визначено вплив на статеве дозрівання курей світлових режимів, створено комп'ютеризовану математичну модель систем освітлення пташників. Важливими стали розробки щодо утримання птиці на підлозі на глибокій незмінній підстилці, у кліткових батареях.

У дисертації доведено значимість здобутків українських вчених у розвитку теорії і методології штучної інкубації: методу періодичного прогрівання яєць, ультрафіолетового опромінення, диференційованого режиму інкубування, застосування конвеєрності закладок в один інкубатор, лазерної та глибинної обробки яєць та ін.

У *четвертому розділі* доведено вагому роль українських учених у розробленні ефективних методів племінної роботи з поліпшення продуктивних

якостей вітчизняних порід сільськогосподарської птиці. Доведено вагомий внесок у розробленні теоретичних і методологічних засад селекційно-племінної роботи П. Ю. Божка, М. В. Дахновського, М. В. Дубовського, Т. С. Лень, М. Г. Курдюкова, Е. Е. Пеніонжкевича, К. В. Калмикова, В. М. Копилова, І. С. Скуратова та ін. Досліджено основні тенденції розвитку годівлі птиці упродовж другої половини ХХ – на початку ХХІ ст., який був забезпечений науковими працями Ю. І. Батюжевського, П. Ю. Божка, С. А. Водолажченка, В. М. Мосякіна, В. Ф. Каравашенка, П. Ф. Сурая, І. А. Іонова, А. І. Свеженцова та ін.

Аргументовано, що помітного розвитку зазнала технологія утримання птиці. Дисертантка зазначає, що в 50-і роки ХХ ст. птахоферми колгоспів і радгоспів відрізнялися низьким рівнем механізації трудомістких процесів, курей та індиків утримували влітку у літніх будиночках і таборах, а качок і гусей – на водяних вигулах. З кінця 50-х рр. птицю утримували у приміщенні на підлозі на глибокій незмінюваній підстилці, у 60-х почали використовували кліткові батареї, що значно інтенсифікувало виробництво яєць. У 70-80-х рр. удосконалювали існуючі й конструювали нові кліткові батареї та обладнання для утримання птиці. Обгрунтовано визначальний внесок у розробку різних способів утримання птиці: М. В. Дахновського, Є. С. Кегелеса, О. Д. Осадчука, Л. П. Радченка, Г. В. Кір'яновій, О. П. Бондаренку, Г. А. Кодинцю та ін.

Як важливий технологічний процес галузі птахівництва В.В. Мельник розглядає штучну інкубацію яєць, що забезпечує інтенсивне вирощування птиці. Основними науковими здобутками у цьому напрямі стали розроблення рекомендацій з тривалого зберігання інкубаційних яєць курей, вивчення ембріонального розвитку птиці різних видів, удосконалення режиму інкубації яєць, дослідження впливу аероіонізації на ембріогенез і вивід молодняку. У розроблення теорії і методології штучної інкубації яєць вагомий внесок зробили: А. У. Биховець, А. В. Мещеряков, А. О. Борисихіна, Е. А. Дуюнов, О. М. Сергеева, Г. С. Крок, В. О. Бреславець та ін.

У *п'ятому розділі* проаналізовано особливості розвитку яєчного та бройлерного птахівництва, а також інших підгалузей птахівничого комплексу України – індиківництва, качківництва, гусівництва, цесарківництва, фазанівництва, перепелівництва та страусівництва. Показано, що домінуюча роль у виробництві м'яса сільськогосподарської птиці належить яєчному і бройлерному птахівництву. У розвитку яєчного птахівництва в громадському секторі УРСР в 1951–1991 рр. цілком логічно виділено чотири періоди. Показано, що виробництво м'яса бройлерів у другій половині ХХ ст. в УРСР почало інтенсивно розвиватися після переведення у 1964 р. птахівництва на промислову основу. Поступово зменшувалися термін вирощування бройлерів і витрати корму на одиницю приросту та зростала жива маса курчат у віці забою. Наразі для промислового виробництва м'яса курчат-бройлерів використовують лише птицю, завезену із-за кордону, оскільки вітчизняних кросів м'ясних курей селекціонерами не створено. Доведено внесок в опрацювання основ наукового та методичного забезпечення яєчного і бройлерного птахівництва В. Д. Лук'янової, М. Л. Шигаєвої Н. В. Сулими, С. Водолажченка, П. Кондратенка,

В. Ф. Каравашенка, В. М. Мосякіна, А. І. Свеженцова, П. Ф. Сурая,
М. І. Сахацького та ін.

В.В. Мельник аргументовано показала, що в другій половині ХХ ст. в УРСР стрімкого розвитку набуло качківництво. Українськими вченими виведено породну групу качок, найбільш пристосованих до фуражування на прісних і морських водоймах. Розроблено основні способи вирощування качок як за екстенсивного методу з використанням природних зелених і соковитих кормів, так і інтенсивного за використання сухих повнораціонних комбікормів. Показано, що розвитку гусівництва в УРСР у період 1951–1990 рр. сприяли наукові розробки зі створення нових порід гусей, збереження генофонду існуючих порід і породних груп, а також з опрацювання технологічних прийомів інкубування гусячих яєць, способів утримання та годівлі дорослої птиці й молодняку при вирощуванні на м'ясо.

Дисертантка розглядає індиківництво як підгалузь, що дозволяє вирішувати проблему забезпечення дієтичним м'ясом птиці населення, однак зазначає, що на сучасному етапі розвитку птахівництва в Україні частка індичатини у загальному виробництві м'яса птиці незначна. У період незалежності набули поширення нетрадиційні для України цесарківництво, фазанівництво, перепелівництво, розвивається нова підгалузь – страусівництво.

У *шостому розділі* узагальнено наукові пошуки вчених науково-дослідних установ та закладів вищої аграрної освіти, неформальних творчих об'єднань з розвитку галузі птахівництва. Показано, що Національна академія аграрних наук України стала вищим науково-методичним і координаційним центром УРСР (НААН). Виділено перспективні напрями наукових досліджень, що відбувалися на базі НААН: наукове забезпечення продовольчої безпеки держави; селекція високопродуктивних сільськогосподарських рослин і тварин з використанням сучасних методів біотехнології; ветеринарно-санітарне забезпечення розвитку тваринництва; розроблення ефективних молекулярно-генетичних методів діагностики та контролю особливо небезпечних захворювань тварин, зокрема птиці; створення наноматеріалів і застосування нанотехнологій у вірусології, мікробіології, ветеринарній медицині й інших галузях АПК. Охарактеризовано державні науково-технічні програми у галузі птахівництва, які виконувалися на замовлення НААН.

Детально відтворено основні напрями діяльності та здобутки Інституту птахівництва НААН та інших наукових установ, які зробили вагомий внесок у розроблення наукових основ розведення та селекції, годівлі й утримання, відтворення та ветеринарного забезпечення сільськогосподарської птиці. Це, насамперед, ННЦ «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини», Інститут Карпатського регіону, Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція та ін.

На наш погляд, досить ґрунтовно розкрито дослідницькі ініціативи українських учених закладів вищої аграрної освіти з розвитку птахівництва та професіоналізації галузі. Особлива увага відводилася висвітленню діяльності з підготовки наукових кадрів Національного університету біоресурсів і природокористування України, на базі якого з 1995 р. функціонує кафедра

птахівництва. Показано, що до становлення наукових основ птахівництва доклали зусиль і вчені Білоцерківського, Вінницького, Миколаївського та Сумського НАУ, Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету, Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнології ім. Гжицького, Подільського державного аграрно-технічного університету, Полтавської державної аграрної академії, Харківської державної зооветеринарної академії, Херсонського державного аграрного університету.

Дисертанткою доведено, що в розробленні наукових основ розвитку птахівництва цього періоду вагома роль належить науковим школам як неформальним творчим об'єднанням. Ідентифіковано наукову школу І. В. Бельговського – П. Д. Пшеничного, започатковану на базі Харківського зоотехнічного інституту, яку наразі продовжує академік НААН І. І. Ібатуллін, спрямовуючи її діяльність на розроблення наукових основ годівлі птиці. Узагальнено програми діяльності з розвитку птахівництва наукових шкіл Л. А. Христевої М. І. Сахацького, В. П. Коваленка

Зауваження та дискусійні положення. У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу В.В. Мельник, її актуальність, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, вибір методологічних підходів, історіографічної та джерельної бази, варто зазначити, що вона містить деякі дискусійні положення та зауваження, а саме:

1. На наш погляд більш вдалою була б назва дисертаційного дослідження «Науково-організаційні засади розвитку птахівництва в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття», оскільки наука загалом передбачає вивчення і теорії, і методології.

2. Дисертантка часто виходить за хронологічні межі обраного періоду дослідження, зокрема у розділі 2 та 3.

3. У дисертаційному дослідженні розглядаються неформальні творчі об'єднання, зокрема наукові школи і науково-освітні центри в птахівництві. Було б бажано більш детально розкрити проблему формування лідерів у науці, що у цілому б сприяло розвитку такого наукового напрямку, як аграрна біографістика.

4. Робота виграла б, якби дисертантка включила підрозділ щодо спільних розробок українських учених із зарубіжними вченими, де б більш детально відобразила діяльність міжнародних галузевих організацій, розроблення наукових проєктів, у яких вони брали участь упродовж дослідженого періоду. Було б цікавим дізнатися чи мали розробки українських учених міжнародне визнання? Чи вони отримали міжнародні гранти чи захищені міжнародними патентами?

5. На нашу думку, було б бажано сформулювати у висновках проблеми птахівництва, які залишилися не вирішеними українськими вченими і потребують подальшого розроблення.

6. Враховуючи сучасний складний стан, що склався в тваринницькому комплексі України і позначився скороченням поголів'я, невирішеністю глобальної продовольчої проблеми, не завадило б запропонувати практичні рекомендації щодо впровадження інноваційних розробок галузевих наукових установ та закладів вищої освіти в птахівничий комплекс України.

Загальний висновок про дисертаційну роботу, її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України. Дисертація В.В. Мельник є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, виконане на належному науково-теоретичному рівні. Одержані в роботі науково обґрунтовані результати в сукупності забезпечують вирішення наукового завдання – комплексний історико-науковий аналіз розвитку науково-організаційних засад птахівництва в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., внеску українських учених у розроблення теорії і методології розведення і селекції, годівлі й утримання, відтворення та ветеринарного забезпечення сільськогосподарської птиці. Вони викладені в 45 друківаних працях, серед яких 41 одноосібна, 1 індивідуальна монографія, 22 статті у наукових фахових виданнях, 7 публікацій у збірниках матеріалів наукових конференцій. Основний текст автореферату і дисертації ідентичні.

За змістовим наповненням, структурою, новизною, важливістю і глибиною наукових результатів дисертаційна робота Мельник Вікторії Вікторівни «Теоретико-методологічні та науково-організаційні засади розвитку птахівництва в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (назва постанови зі змінами, внесеними згідно з постановою КМ України № 656 від 19 серпня 2015 р. та № 943 від 20 листопада 2019 р.), паспорту спеціальності – історія науки й техніки, а її автор, Мельник Вікторія Вікторівна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки.

Офіційний опонент
доктор історичних наук, професор
Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка,
доцент кафедри біології
та методики її викладання

Г.В. Дефорж

Проректор з наукової роботи
доктор філологічних наук, професор

С.П. Михида